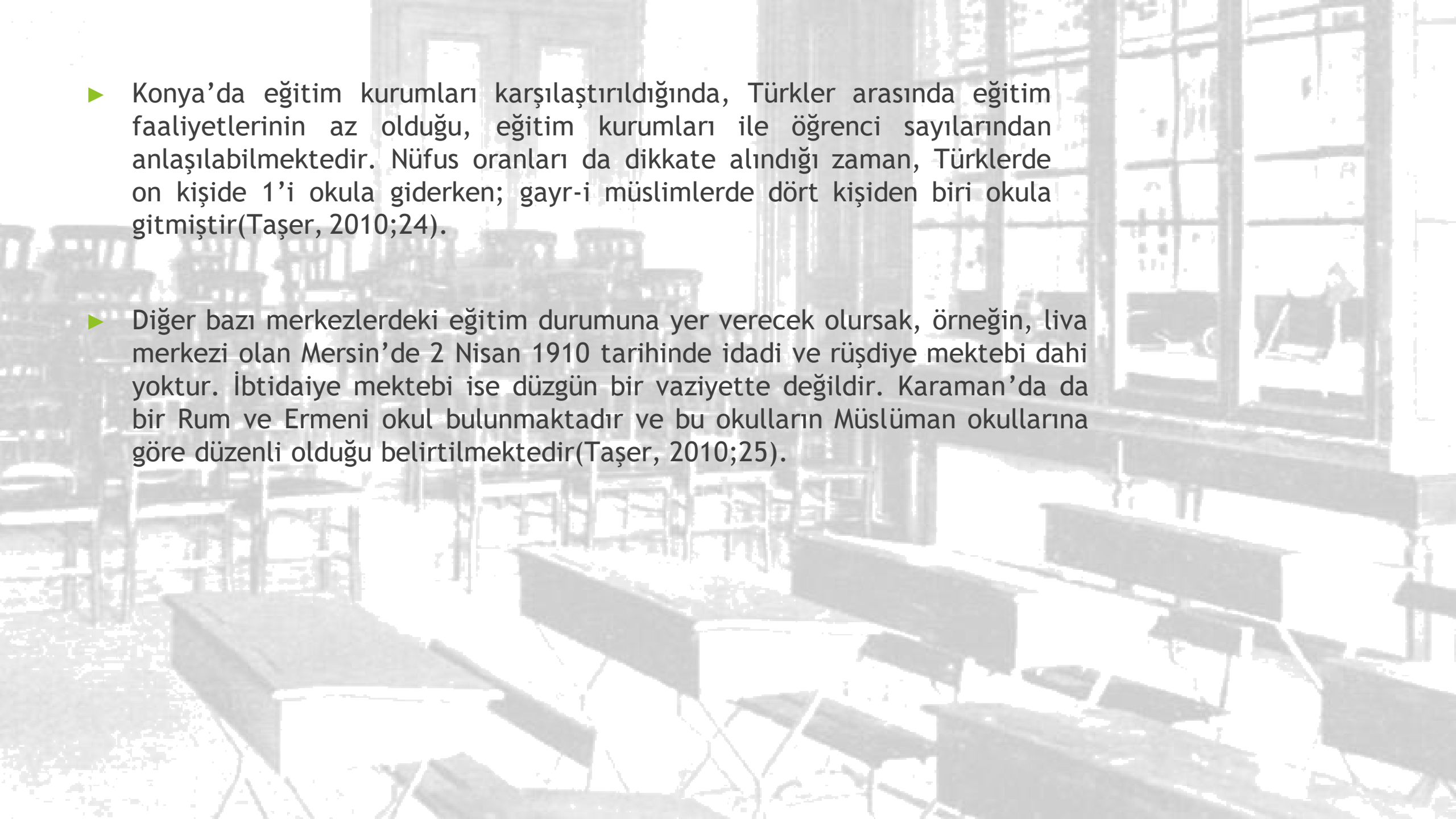

DARÜLMUALLİMİN VE DARÜLMUALLİMAT

DARÜLMUALLİMİN VE DARÜLMUALLİMATLARA DUYULAN İHTİYAÇ

- Adana'nın Feke kazasında Mart 1910 tarihinde biri Müslümanlara, diğeri Ermeniler'e ve biri de Protestanlara ait olmak üzere üç okul bulunmaktaydı. Müslüman okulda kız ve erkek toplam otuz kadar öğrenci eğitim görmekte olup, eğitim yapılan yer, çok küçük bir oda idi. 200 kuruş aylıklı öğretmenin aciz birisi olduğundan bahsedilmekte, Ermeni-Protestan okulunda ise 60-70 civarı öğrenci bulunmakta ve okulun diğerine göre iyi durumda olduğuna değinilmektedir. Erkek öğretmen Protestanların vaizi olup, fahri olarak çalışmaktadır. Kızların ayrıca kadın öğretmenleri bulunmaktadır. Son olarak, Ermeni okulunda da 50-60 kadar talebenin olduğu ve bu öğrencilerin seviyesinin iyi durumda olduğu ifade edilmiştir(Taşer, 2010;24)

-
- Konya’da eğitim kurumları karşılaştırıldığında, Türkler arasında eğitim faaliyetlerinin az olduğu, eğitim kurumları ile öğrenci sayılarından anlaşılabilmektedir. Nüfus oranları da dikkate alındığı zaman, Türklerde on kişide 1’i okula giderken; gayr-i müslimlerde dört kişiden biri okula gitmiştir(Taşer, 2010;24).
 - Diğer bazı merkezlerdeki eğitim durumuna yer verecek olursak, örneğin, liva merkezi olan Mersin’de 2 Nisan 1910 tarihinde idadi ve rüşdiye mektebi dahi yoktur. İbtidaiye mektebi ise düzgün bir vaziyette değildir. Karaman’da da bir Rum ve Ermeni okul bulunmaktadır ve bu okulların Müslüman okullarına göre düzenli olduğu belirtilmektedir(Taşer, 2010;25).

DARÜLMUALLİMİN'İN AÇILMA GEREKÇELERİ

- ▶ Meclis-i Maarif-i Umumiye'nin 25 Temmuz 1847 (11 Şaban 1263) tarihli bir mazbatasında, Darülmualimîn'in açılma gerekçeleri ve böyle bir kuruma ihtiyaç olduğu çok açık biçimde vurgulanmıştır. Bu gerekçeleri biz maddeler haline getirerek bugünkü dille şöyle belirleyebiliriz:
- ▶ Ülkenin eğitim sistemi ve medreseler zamanla bozulmuştur.
- ▶ Sıbyan mekteplerindeki hocalar kendilerine verilen Tâlimat gereğince bu kurumların derslerini okutabilirlerse de bu hocalar içinde Rüşdiye mekteplerinin derslerini, özellikle matematik ve öteki yeni (dünyevî) dersleri okutacak kimseler yoktur.
- ▶ Her tür bilim ve fenni öğretmeye muktedir öğretmenler yetiştirilmelidir. Ancak, şu anda öncelikle Rüşdiye mekteplerini düzene koymak gereklidir. Bu da, bu okullardaki öğretim yöntemlerini düzene koymakla olur.
- ▶ Öğretim yöntemlerinin düzene konması, kısa sürede ve kolayca öğretim yapılması yollarının bulunup uygulanması demektir. Sıbyan mektepleri ile onların üstündeki Rüşdiye mekteplerinde öğrenciler toplam en çok 9 yıl kalabileceğinden, bu öğrencilerin zamanlarının boş yere geçirilmemesi için öğretim yöntemlerini bilen yetkin öğretmenlere ihtiyaç vardır.
- ▶ Öğretim yöntemleri açılacak Darülmualimîn'de öğretilecek, oradan yetişen öğretmenler de çocuklara uygulayacaklardır.

-
- Eğitim ve öğretim yöntemlerini bilen bilgili öğretmenlerin yetiştirilmesi eğitim alanındaki düzenlemeler içinde en önde gelen bir husustur.
 - Bunun için Darülmuallimîn adında bir öğretmen okulu açılacaktır. Bu kurumun bir müdürü, Farsça hocası, Mühendishane'den atanan bir Matematik ve Coğrafya hocası olacak, kuruma otuz öğrenci alınacaktır.
 - Darülmuallimîn öğretmenleri, müdürün huzurunda ve kendi aralarında uygun biçimde ders anlatma çalışmaları yapacaklardır(Akyüz, 2008;27-28)

Yeni Bir Tip Öğretmen Yetiştirme Gereği

- ▶ 1. Daha önce açılan askerî okullara ve kurulması düşünülen Darülfünûn (üniversite) ya da yüksek okullara nitelikli öğrenciler sağlayacak bir kaynak oluşturmak.
- ▶ 2. Giderek daha çok ihtiyaç duyulan nitelikli memurların yetişmesi için nitelikli bir öğrenci kaynağı sağlamak.
- ▶ 3. Askerî eğitimden sonra sivil eğitimde de yeniliklere gitme ve Tanzimat'ın ihtiyaç duyduğu aydınları yetiştirme gereği.
- ▶ 4. Geleneksel sıbyan mektebi ve medrese öğretiminin değişmekte olan dünya için gerekli müsbet bilgileri sağlayamaması.
- ▶ 5. Sıbyan mektepleri ve medreselerin ıslahındaki güçlükler ve belki de imkânsızlık nedeniyle, sıbyan mekteplerinin az üzerinde ve orta öğretimin ilk düzeyi sayılabilecek yeni bir okul sistemi kurmanın daha kolay olması.
- ▶ 6. Devletin kurtuluşu ve toplumun refah ve mutluluğunun her geçen gün eğitimin çağdaştırılıp geliştirilmesinde yattığının resmî makamlarca fark edilmesi(Akyüz, 2008;24)

DARÜLMUALLİMİN-İ RÜŞDİYE’NİN KURULUŞU (1848)

- Darülmualimin-i Rüşdiye 1848’de Mekâtib-i Umumiye Nazırı Kemal Efendi’nin öncülüğünde Fatih’te açılmış, darülmualimin’de baş hoca unvanı ile Yahya Efendi müderris olarak atanmış,
- 16 Mart 1848 Perşembe günü İstanbul Darülmualimin’in açılış nutku başöğretmen ve Arapça muallimi Yahya Efendi tarafından yapılmıştır. 1848’te ilk olarak açılan İstanbul Darülmualimini’nin meslek kaynağı, rüşdiye şubesi idi ve mezunlar rüşdiye muallimi yapılmaktaydı. Okulun tam adı “**Dersaadet Darülmualimin-i Rüşdiyesi**”dir(Taşer, 2010;26).

- 1850 senesinde de Ahmet Cevdet Paşa okulun müdürlüğüne getirilmiştir.
- 1 Mayıs 1851 tarihinde de Ahmet Cevdet Paşa Darülmuallimin ile ilgili bir nizamname kaleme almıştır.

Nizamnameye göre okulda öğrenim süresi üç yıl olacaktır.

Öğrenciler sınavla alınacak olup, adayların Arapça' yı anlayıp Türkçe'ye çevirebilecek bilgiye sahip olmaları gerekmektedir.

Öğrencilere burs da verilecektir.

Fatih'te rüşdiye mekteplerine hoca yetiştirmek üzere açılan Darülmuallimin'e kabul edilen öğrencilere aylık 30' ar kuruş verilmiştir(Taşer, 2010;26).

Darülmualimin-i İbtidaiye'nin (Sıbyan) Kuruluşu

- Darülmualimin-i Rüşdiye, rüşdiye mekteplerinin açılması ve sayısının artması üzerine kurulmuştu. Darülmualimin-i İbtidai ise, ibtidâîye mektepleri veya yeni usul üzere eğitim veren okulların açılması sonucunda, ayrı bir şube olarak eğitime başlamıştır.
- 1868 senesinde Darülmualimin-i İbtidaiye ismiyle ilkokullara öğretmen yetiştirecek olan okul açılır. Darülmualiminin bu şekilde hem ilkokul hem ortaokul şubesi olmuştur.
- Darülmualimîn-i İbtidaiye 1871 senesinde öğrenci olmadığı gerekçesiyle kapatılmış, Cevdet Paşa'nın gayretleri ile tekrar açılmıştı. Darülmualimin-i Sıbyan İstanbul Darülmualimini'ne 1874 senesinde bağlanmıştır(Taşer, 2010;36-37).

Darülmualimin-i İdadiye

- İdadiye mekteplerinin açılmaya başlaması ve yaygınlaşması üzerine de idadiye mekteplerine öğretmen yetiştirilmesine ihtiyaç hissedilmişti ve darülmualimin’de 1874 senesinde idadi şubesinin olduğu görülür.
- 1874 senesinde İstanbul Darülmualimini kurulmuştur. Burada sıbyan, rüşdiye ve idadiye şubeleri vardı. 1877 senesinde de darülmualimin’in idadi, rüşdi ve sıbyan olmak üzere üç şubesi bulunmaktaydı(Taşer, 2010;39).

1880 senesinde idadi kısmı kaldırılmış olan darülmualiminin, 1890 senesinde de yüksek kısmı açılmıştır

Darülmualimin-i Âliye

- 3 Kasım 1891 tarihinde ise âliye şubesi kurulmuştur.
- Darülmualimin-i Âliye'nin temel vazifesinin tâli mektepler ile vilayet darülmualiminlerine öğretmen yetiştirmek olduğu anlaşılmaktadır.
- Darülmualimin-i Âliye mezunları muallim olmanın yanı sıra, çeşitli mekteplerde müdürlük de yapabilmekteydiler(Taşer, 2010;41).

Tablo 4. Vilayetlerde Bulunan Darülmualiminler (1910 Senesi) ²⁰⁶

Mektebin Çeşidi		Vilayetin İsmi	Okulun Bulunduğu Yer
Gündüzlü	Yatılı		
	İbtidâî ve rüşdî	Kosova	Üsküp
	"	Konya	Konya
	"	Ankara	Ankara
	"	Diyarbakır	Diyarbakır
	İbtidâî	Edirne	Edirne
	"	Manastır	Manastır
	"	Kastamonu	Kastamonu
	"	Sivas	Sivas
	"	Bitlis	Bitlis
	"	Bağdat	Bağdat
	"	Adana	Adana
	"	Hüdavendigâr	Bursa
İbtidâî Üçer sınıflı		Suriye	Şam
"		Aydın	İzmir

"		Selanik	Selanik
"		Trabzon	Trabzon
Muhtelif Sınıfları içerir		Mamuretülaziz	
"		Van	Van
"		Musul	Musul
"		Basra	Basra
"		İşkodra	İşkodra
"		Erzurum	Erzurum
"		Manastır	Debre
"		Yanya	Yanya
"		Halep	Halep
"		Halep	Antep
"		Beyrut	Beyrut
"		Trablusgarp	Trablusgarp
"		Yemen	San'a
		Medine	Medine
		Bingazi	Bingazi
		Karesi	Balıkesir

DARÜLMUALLİMAT'IN KURULUŞU (1870)

- Dönemin Maarif Nazırı Safvet Paşa tarafından hazırlanan 1 Eylül 1869 tarihli “Maarif-i Umûmiye Nizamnâmesi'nde” “kız mekâtib-i sıbyaniye ve rüşdiyesine muallimler yetiştirmek üzere” İstanbul'da bir Dârülmua'llimât'ın açılması öngörülmüştür(Şanal,2009;225)
- Nizamnâme'ye göre, sıbyan ve rüşdiye şubelerinden meydana gelen dârülmua'llimâtın sıbyan şubesinin öğretim süresi iki, rüşdiye şubesinin üç yıl olacaktı(Öztürk,1993)
- 26 Nisan 1870 tarihinde “Dersaadet Darülmua'llimat-ı Rüşdiye” kurulur.
- Darülmua'llimat'ın ilk müdürü Emin Efendi'dir, daha sonra İsmail Efendi müdür olmuştur, kadın olarak ilk müdire 1879'da Fatma Zehra Hanım'dır.
- Bu dönemde okulda 3 bayan öğretmen vardır; Nakış öğretmeni Hatice Hanım ve Madam Arnik ile Resim öğretmeni Madam Bal ker'di (Çoban,2013;186)

fikriyat

Osmanlı'nın ilk kız öğretmen okulu

DÂRÜLMUALLİMÂT

- İstanbul Dârülmualлимâtı, II. Meşrutiyet döneminde bazı değişikliklere uğradı. 1910-1911 ders yılında Fatih Çarşamba'daki Leylî Kız Sanâyi Mektebi'nde ilk yatılı dârülmualлимât açıldı. Bu okul bir yıl sonra Çapa'daki Derviş Paşa Konağı'na taşındı.
- 1913-1914 ders yılında öğretmen adaylarına uygulama imkânı sağlamak için bir tatbikat mektebi devreye sokuldu.
- 1914-1915 ders yılında yayımlanan programla İstanbul Dârülmualлимâtı ibtidâî kısmı (tatbikat mektebi), ibtidâî dârülmualлимâtı, ana muallim mektebi ve ana mektebi olmak üzere dört kısma ayrıldı.
- 1331 tarihli (1915) Dârülmualлимîn ve Dârülmualлимât Nizamnâmesi'nde İstanbul Dârülmualлимâtı, Dârülmualлимât-ı Âliye adıyla ibtidâî, ihzârî ve âlî kısımlarına ayrıldı.
- İbtidâî kısmın öğretim süresi beş, ihzârî kısmın iki ve âlî kısmın üç yıl olarak belirlendi. İbtidâî kısmın mezunları ibtidâîlere öğretmen,
- ihzârî kısmın mezunları ibtidâî dârülmualлимâtlara öğretmen ve müfettiş;
- edebiyat, tabiiyyât ve riyâziyyât şubelerine ayrılan âlî kısmın mezunları ise orta ve yüksek öğretim okullarına öğretmen olacaklardı.
- Öğretim süresi bir yıl olan ana muallim mektebi ve bunun uygulama okulu olan ana mektebi de Dârülmualлимât-ı Âliye'ye bağlıydı(Öztürk,1993)

1. 1874/1875 Yıllarında İstanbul'da Kızların Eğitim Gördüğü Mekteplerde Öğretmen ve Öğrenci Sayıları²⁹

Rüşdiyenin İsimleri	Sınıf-1 Evvel	Sınıf-1 Sani	Sınıf-1 Salis	Sınıf-1 Rabi'	Yekün	Muallim/ Hademe
Sultan Ahmed	6	5	6	13	30	7
İbrahim Paşa	8	2	4	6	20	4
Şehzade	2	6	4	10	22	7
Fatih	5	7	7	14	33	7
Aksaray	1	5	12	11	29	7
Altay	7	5	5	14	29	4
Beşiktaş	6	4	0	23	33	6
Üsküdar	3	3	4	18	28	6
Üsküdar Gülfem Hatun Rüşdiyesi	0	0	14	10	24	3
Yekün	38	37	56	119	248	51

İSTANBUL DARÜLMUALLİMİNİ VE DARÜLMUALLİMATI'NDA EĞİTİM YÖNETİMİ İLE İLGİLİ UNSURLAR

► Dersler

- Darülmualliminde haftalık ders programı düzenlenmiştir. Bu programa göre Cumartesi, Pazar, Pazartesi, Salı, Çarşamba ve Perşembe günleri olmak üzere haftada altı gün dersler devam etmekteydi.
- Pazartesi ve Perşembe günleri dört saat, diğer günler ise altı saat ders gösterilmekteydi. Bu altı saat dışında bir saat serbest çalışma yapılmakta, serbest çalışma için ayrılan bir saat ile birlikte günlük ders saati yediye çıkmaktadır.
- Serbest çalışma, her gün farklı bir dersle ilgili olarak yapılmaktaydı. Örneğin birinci sınıfların cumartesi ve pazar günlerindeki serbest çalışmada el işleri dersi bulunmaktaydı.
- Pazartesi ve salı günlerinde terbiye-i bedeniye dersinin, çarşamba günü de müzik dersinin serbest çalışması yürütülmekteydi
- Darülmualliminde dört sınıf olup, dördüncü sınıflar iki şubeye ayrılmıştı ve diğer sınıflar tek şubeydi. Dördüncü sınıfların programlarında iki şubede beşer saat tatbikat dersi konulmuştu.

Tablo 8. Darülmualimlerde Uygulanan Bir Günlük Vakit Çizelgesi³⁰¹

Saat	Yapılacaklar
6:30	Uyanmak
7:00	Mütâlâa ve yoklama
8:00	Birinci ders
9:00	Ders fasılası
9:15	İkinci ders
10:10	Ders fasılası
10:20	Üçüncü ders
11:20	Yemek, öğle namazı, tenefüs
12:50	Dördüncü ders
13:50	Terbiye-i bedeniye, spor oyunları, resim, el işleri, gına ve musiki, ziraat uygulamaları, dördüncü senenin beşinci dersi, namaz
18:00	Mütâlâa
19:00	Yemek ve namaz
20:00	Mütâlâa
22:00	Tenefüs ve namaz
22:30	Yatmak

Tablo 9. Darülmualimin-i İbtidaiye Ders Programı (1878) ³⁰³.

Dersler	1.sene haftalık saat	2.sene	3.sene	4.sene
Terbiye-i Etfal ve İlm-i Usûl-ı Tahsil	1	1	1	1
Diyanet	1	1	1	1
Ahlâk	1	1	1	-
Lisan-ı Osmanî	9	9	8	8
Talim-i Hat	1	1	1	-
Ulum-ı Riyaziye	2	2	3	3
Lisan-ı Arabî	2	2	2	2
Lisan-ı Farsî	2	2	2	2
Lisan-ı Fransêvî	2	2	2	2
Coğrafya	2	2	1	-
Tarih	2	2	2	2
Fenn-i Servet	-	-	1	1
Ulûm-ı Hikemiyye ve Tabiiye	2	2	3	3
Fenn-i Defteri	-	-	1	1
Resim	2	2	1	1
Musiki	1	1	1	1
Kavanin-i Teşkilat-ı Memalik-i Saltanat-ı Seniyye	-	-	-	2
Not: öğrenciler tenefüs zamanında jimnastik göreceklerdir.				

- Dersler dört seneye taksim edilmiş, resim ve müzik gibi dersler programa eklenmiştir.
- Ayrıca jimnastiğin, müstakil bir ders şeklinde değil de tenefüs arasında gösterildiği anlaşılır.
- Bu programda aynı zamanda, Osmanlı memleketinin teşkilatı hakkında bir ders bulunmaktadır
- Yabancı dil olarak Fransızca, Arapça, Farsça'nın ders saati sürelerinin eşit olduğu görülmektedir. Fakat Osmanlıca'ya haftada 9 saat ayrılmıştır

Tablo 10. Darülmualimin-i İbtidaiye Şubesi Programı (1900) ³⁰⁴

Dersler	I. sene	II. sene
Kurân-ı Kerim maa Tecvid ve Fıkıh-ı Şerif	4	3
Türkçe Kavaid ve İmlâ	3	0
Usûl-ı Tedris	0	1
İnşa	0	2
Arabi Sarf ve Nahv	2	2
Kavâid-i Farisi	2	2
Fransızca	0	1
Hesap	2	2
İlm-i Eşya	1	1
Coğrafya-yı Umumi ve Osmani	2	2
Tarih-i İslâm	2	1
Hüsn-ü hat	1	1
Toplam	19	18

- Tabloya göre Darülmualimin-i İbtidaiye’de öğrenim süresi 1900 senesinde iki senedir. İlk sene ve ikinci sene okutulan dersler büyük ölçüde aynıdır.
- Darülmualimin’de haftalık ders saati toplamının birinci sınıfta 19, 2. sınıfta 18 saat olduğu anlaşılmaktadır.
- Derslerin üçte biri dille ilgili olup, bu dersler, Türkçe, Arapça, Farsça ve Fransızca’dır.
- Hayat bilgisi, kompozisyon, öğretim usûlü ile Arapça kelime ve cümle bilgisinin, darülmualiminde okutulan dersler arasında olduğu görülmektedir.

Tablo 13. Darülmualimin-i Rüşdiye Şubesi Programı (1900)³⁰⁸

Dersler	I. sene	II. sene
Kavâid ve imla	1	0
Usûl-ı Tedris	1	2

İnşa	1	1
Arabi	3	3
Farisi	1	1
Fransızca	2	2
Hesap	2	2
Usûl-ı defteri	1	1
Cebir	1	1
Hendese	1	1
Hikmet	1	2
Mevalid	1	1
Coğrafya	2	1
Tarih	2	2
Hüsn-ü Hat	1	1
Resim	1	1
Ulûm-ı Diniye	0	2
Toplam	22	24

- Darülmualiminin rüşdiye şubesinde, ibtidâîyeden farklı olarak felsefe ile maden, nebatat ve hayvanat derslerini kapsayan ilm-i mevalidin olduğu görülür.
- Birinci sınıfta toplam yirmi iki; ikinci sınıfta yirmi dört saat ders okutulmuştur.
- Ulûm-ı diniye ve kavâid ve imlâ dışındaki tüm dersler her iki sınıfta da vardır.
- Ders saati en fazla Arapça'ya ayrılmış ve ders saati üçü geçen bir ders bulunmamaktadır.

Tablo 15. Darülmualimin-i İdadiye Şubesinde Okutulan Dersler

Ulûm sınıfı	Edebiyat Sınıfı
İlm-i Mevalid	Arabi ve Farisiden tercüme uygulaması
Hendese-i Resmiye ve Manazır	Türkçe şiir ve inşa
Cebir	Fransızca
Hikmet-i Tabiye	Kavanin-i Osmaniye
Kimya	Mantık
Resim	İlm-i Servet-i Mîlîl

Darülmualimin-i Âliye Şubesi Programı (1900)

Dersler	Birinci sene	İkinci sene	Üçüncü sene
Ulûm-ı Diniye Şerh-i Akâid	1	1	2
Edebiyat-ı Osmani	1	1	1
Kitabet-i Resmîye	-	1	1
Usûl-ı Tedris	-	-	1
Edebiyat-ı Arabiye	1	1	1
Edebiyat-ı Farisiye	1	1	1
Fransızca	4	4	3
Hesap	2	-	-
Usul-ı Defteri	1	1	-
Cebir-i Adi ve Ali	2	1	1
Hendese	1	2	1
Müsellesat	1	1	-
Tersimat-ı Riyaziye	-	-	2
Kozmoğrafya	-	1	1
Makine	-	1	1
Hikmet-i Tabiye	2	2	1
Mevalid-i Salise	2	1	2
Coğrafya-yı Umumi ve Umrani	1	1	1
Tarih-i Umumi ve Osmani	1	1	1
Kimya	2 (Kimya-ı Gayri Uzvi)	2 (Kimya-ı Uzvi)	1 Tahlilat-ı Kimyevi
Kavanin	1	1	1
İlm-i Servet	-	1	1
Toplam	24	25	24

- Darülmualimin-i Âliye’de öğrenim süresinin üç sene olduğu anlaşılmaktadır. Şubede haftalık ders saati toplamının, ibtidâî kısmına göre fazla olduğu ifade edilebilir. Aynı zamanda derslerin adedinde de bir artış söz konusudur.
- 1903 yılında edebiyat ve fen olarak iki ayrı program şeklinde düzenlenmiştir.

Tablo 18. Darülmualimin-i Âliye şubesi ders programı (1903)³¹¹

Âliye Edebiyat Şubesi		
Dersler	1. sene haftada	2. sene haftada
Belagât-ı Arabiye	1	2
Belagât-ı Türkîye	2	1
Belagât-ı Farisiye	2	1
Kitabet-i Resmiye	1	2
Tarih	1	2
Coğrafya	2	1
Kavanin	2	1
Toplam	11	10

Tablo 19. Darülmualimin-i Âliye Fen Şubesi Programı

Dersler	1. sene haftada	2. sene haftada
Hesab-ı âli	2	
Cebr-i adi	3	
Cebr-i Ali		1
Usul-ı Defteri	2	
Kimya-yı Uzvi, Madeni	2	2
Kimya-yı Tahlili		1
Hayvanat, Nebatat	3	
Tabakat el Arz		2
Kozmoğrafya, Mihanik		3
Müselsat	1	1
Hikmet Tabiye	2	3
Hendese	2	2
Tersimat Riyaziye		1
Toplam	17	16

Tablo 24. Maarif-i Umumiye Nizamnamesine Göre Darülmuallimat-ı Sıbyan Şubesinde Okutulan Dersler³²²

Kavâid-i Lisan-ı Osmani ve Kitabet
Mebadi-i Ulûm-ı Diniye
Usûl-ı Tâlim
Her cemaatin kendi lisanı
Risale’i Ahlâk
Hesap ve defter tutmak usulü
Tarih-i Osmani ve coğrafya
Malumat-ı Nafia
Musiki
Dikiş ve Nakış
Not: Her cemaatin kendi dili üzere eğitim yapılacaktır ve gayr-i Müslim çocukların ulum-ı diniye dersleri çeşitli ruhani kimseler tarafından verilecektir.

- Darülmuallimat’ta Darülmuallimin’den farklı olarak dikiş, nakış gibi derslerin olduğu görülür. Ayrıca,
- darülmuallimat’la ilgili olarak hazırlanan bu ilk programda, usûl-ı tâlimin olması önemlidir.
- Osmanlıca dışında dil dersi ayrı ayrı belirtilmemiştir, fakat nizamnameye göre tıpkı darülmualliminde olduğu gibi her cemaatin kendi dili öğretilecekti.
- Bu noktaya önemle vurgu yapıldığı görülür.
- Ayrıca her cemaate ait din bilgisi derslerinin cemaatlerin dini reislerince verilmesi nizamnamede belirtilen bir diğer husustur.

- Darülmuallimat kurulduğu ilk yıllarda üç senelik bir eğitim süresine sahiptir.
- 1873’de birinci sınıfta Arabi, Farsî, hesap, coğrafya, tarih, rik’a, sülûs, inşâ ve nakış dersleri;
- ikinci sınıfta ulûm-ı diniye, Arabi, Farsî, hesap, coğrafya, kıraat-ı Türki, sülûs, rik’a, dikiş ve nakış dersleri;
- üçüncü sınıfta ulûm-ı diniye, Arabi, Farsî, hesap, coğrafya, kıraat-ı Türki, sülûs, dikiş ve nakış dersleri gösterilmişti

Tablo 25. Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'ne Göre Darülmuallimat-ı Rüşdiye Şubesi'nde Okutulan Dersler³²⁴

Mebadi'i Ulum-ı Diniye
Kavaid-i Lisan-ı Osmani ve İnşa
Arabi ve Farisi

Her cemaatin kendi dili
İlm-i ahlâk
Tedbir-i menzil (İktisat)
Tarih ve coğrafya
Mebadi-i ulûm-ı riyaziye ve tabiye (Tabîi ve riyazi bilimlere başlangıç)
Resim
Mûsikî
Enva'i Ameliyat-ı Hayatiye
Not: Her cemaatin kendi dili üzere eğitim yapılacaktır ve gayr-i Müslim çocukların ulum-ı diniye dersleri çeşitli ruhani kimseler tarafından verilecektir ³²⁵ .

Tablo 26. Darülmuallimat Dersleri (1878)

Birinci sınıf	İkinci sınıf	Üçüncü sınıf
Ulûm-ı Diniye	Tarih-i Osmani	Arabi
Kıraat-ı Türkiye	Arabi	Farisi
Arabi	Farisi	Nakış
Farisi	Coğrafya	Hesap
Lisan-ı Osmani ve İmlâ	Hesap	İmlâ ve İnşa
Hesap	İnşa-yı Türki	Coğrafya
Resim	Kavaid ve İmlâ	Tarih-i Osmani
Sülûs	Sülûs	Sülûs
Rik'a	Rik'a	Rik'a
Dikiş	Resim	Resim
	Makine	Makine

- Darülmuallimatın 1878 senesinde üç senelik bir eğitim süresinin olduğu görülür. Bunun dışında tablodan anlaşılabacağı üzere, üç sene boyunca her bir sınıfta okutulan derslerde çok büyük bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 27. Darülmuallimat Dersleri (1900) ³²⁷

1. sene	2. sene	3. sene
Kurân-ı Kerim	Kurân-ı Kerim	Kurân-ı Kerim
Ulum-ı Diniye	Ulum-ı Diniye	Ulum-ı Diniye
Arabi	Arabi	Arabi
Farisi	Farisi	Usul-ı Talim ve Terbiye
Ahlak	Ahlak	Coğrafya
Kavaid-i Osmaniye	Lûgat, Kitabet ve Kavaid	Malumat-ı Fenniye
Hesap	Hesap	Hesap
Coğrafya	Coğrafya	Ulum-ı Tedbir-i Menzil
Tarih	Hendese	Hıfzısıhha
Hüsn-ü Hat	Tarih	Lûgat ve Kitabet
Piyano	Piyano	Piyano
Resim Taklidi	Resim Taklidi	Resim Taklidi
El Hünnerleri	Hüsnü Hat	Hüsn-ü Hat
	El Hünnerleri	El Hünnerleri

- 1878 senesi programından farklı olarak bazı dersler programa eklenmiştir. El hünnerleri ve piyano dersleri bu kapsamda değerlendirilebilir.
- Dolayısıyla seneler itibariyle dâr-ül-muallimat programında bir zenginleşme olduğu ifade edilebilir.
- Darülmuallimat derslerinde dikkat çeken bir diğer nokta, birinci sınıfta ve diğer sınıflarda okutulan derslerin önemli ölçüde aynı olmasıdır.
- Birinci sınıfta okutulan derslerin çoğu ikinci ve üçüncü sınıfta da gösterilmektedir. Usûl-ı talim ve terbiye dersi, öğretmenlik formasyonuna ilişkin bir ders olarak programda yer almıştır.

Tablo 28. Darülmualimat Ders Programı (1909)³²⁸

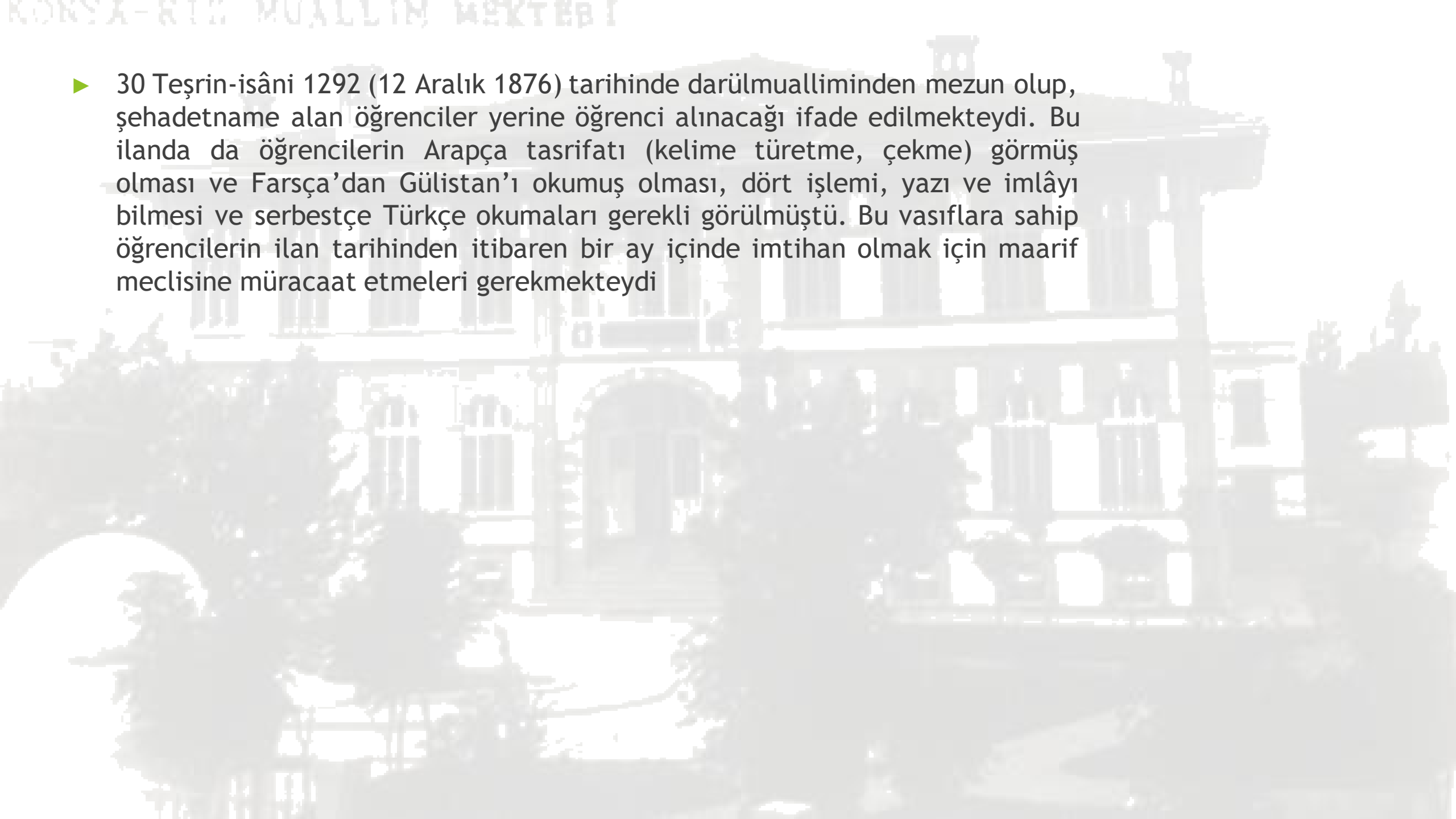
Dersler	Her Sınıfta Bir Hafta Zarfında Okunacak Derslerin Sayısı		
	1. sene	2.sene	3. sene
Tecvid ve Kurân ı Kerimde Tatbikat	2	1	1
Ulum-ı Diniye	3	3	3
Arabi	2	2	2
Farisi	1	1	1
Kavaidi Osmaniye ve Müntehibat	1	1	1
Kitabet ve Tatbikat Kavaid	1	1	2
Hüsnü Hat	1	1	1
Usul-ı Tedris	1	1	1
Ahlak	1	2	1
İlm-i Eşya	1	1	1
Hıfz el Sihha		1	1
İdare-i Beytiye	1	2	2
Hesab	2	1	1
Hendese	1	1	1
Resm	1	1	1
Coğrafya	2	1	1
Tarih	1	1	1
Musiki	1	1	1
El Hünarleri	3	3	3
Toplam	26	26	26

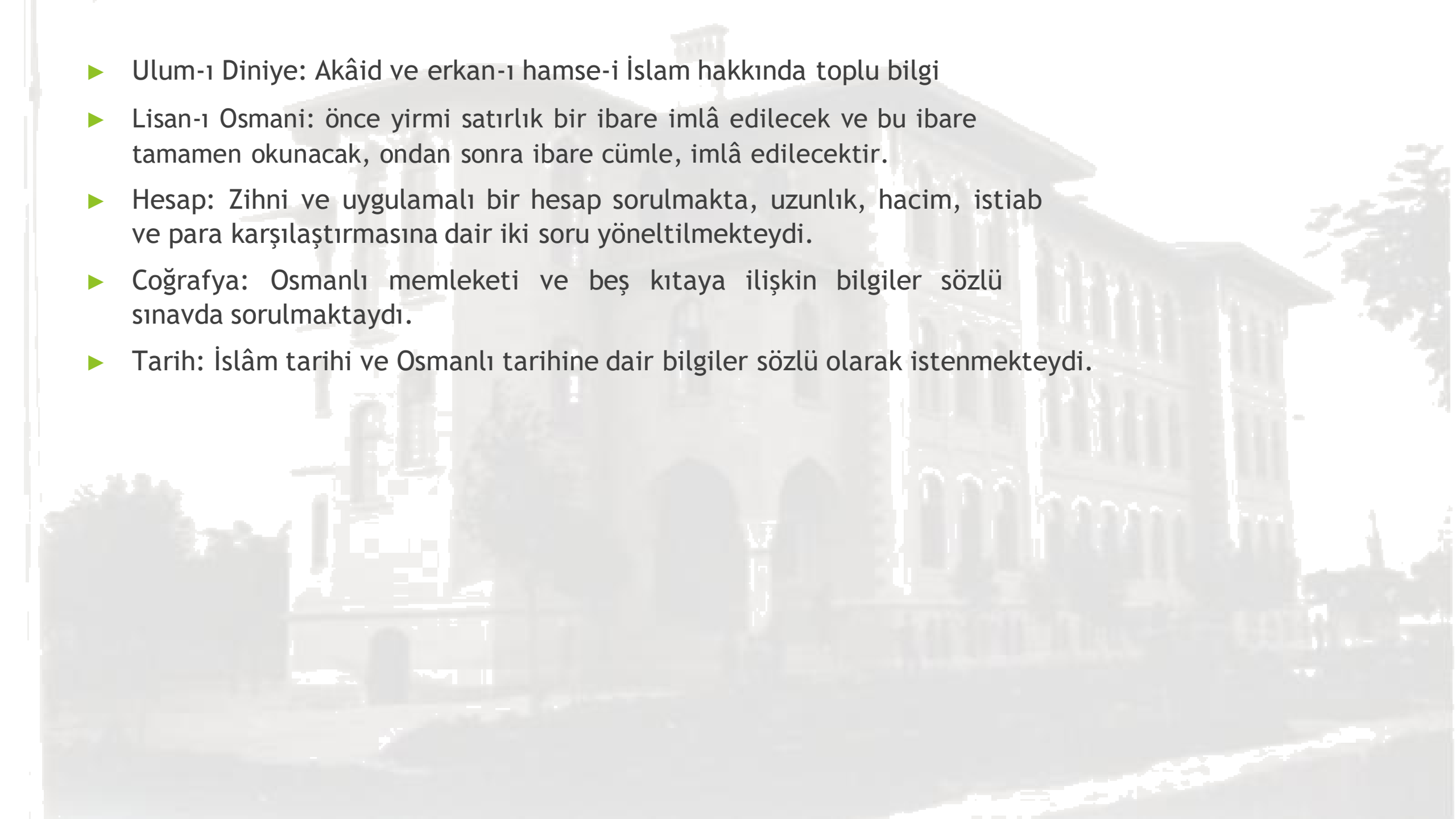
- 1909 senesinde programa eklenen dersler içerisinde hendese, mûsikî, ilm-i eşya ve hıfzısihha vardır.
- 1900 senesindeki piyano dersinin yerini müzik dersinin almış olduğu görülür.
- Darülmualimat programlarına baktığımızda genel bir sonuç çıkarmak gerekirse, ders sayısının on yıllık periyotlarda sürekli arttığı gözlenmiştir.
- Bu nedenle darülmualimatın eğitim süresinin beş yıla çıkartılması kararının alınmış olduğunu söylenebilir.
- Darülmualimatın son sınıflarına 1914 senesinde fenn-i talim ve terbiye dersi haftada altı saat olmak üzere ilave edilmiştir.

Darülmualimin'e Öğrenci Kabulü

- Eğitim kurumları öncelikle aradığı nitelikleri belirterek, öğrenciler arasında bir seçim yapıyordu. Başvurular okul müdürlüne değil, maarif meclisine yapılıyordu. Dolayısıyla merkezi bir alım gerçekleştirildiği ifade edilebilir.
- 7 Teşrin-isâni 1289 (19 Kasım 1873) tarihinde öğrenimlerini tamamlayan öğrenciler yerine, öğrenci alınması kararlaştırılmıştı. Darülmuallimine alınacak öğrencilerin Arapça, Farsça, Hesap ve işlem ile imlâ ve yazı biliyor olmaları ve serbestçe Türkçe okur olmaları gerekli görülmüştü. Bu vasıfları sağlayanlardan, mektebe girmek isteyenlerin şevval ayının sonuna kadar maarif meclisine müracaat etmeleri gerekmekteydi.

- 30 Teşrin-isâni 1292 (12 Aralık 1876) tarihinde darülmualliminden mezun olup, şهادetname alan öğrenciler yerine öğrenci alınacağı ifade edilmekteydi. Bu ilanda da öğrencilerin Arapça tasrifatı (kelime türetme, çekme) görmüş olması ve Farsça'dan Gülistan'ı okumuş olması, dört işlemi, yazı ve imlâyı bilmesi ve serbestçe Türkçe okumaları gerekli görülmüştü. Bu vasıflara sahip öğrencilerin ilan tarihinden itibaren bir ay içinde imtihan olmak için maarif meclisine müracaat etmeleri gerekmekteydi

-
- Ulum-ı Diniye: Akâid ve erkan-ı hamse-i İslam hakkında toplu bilgi
 - Lisan-ı Osmani: önce yirmi satırlık bir ibare imlâ edilecek ve bu ibare tamamen okunacak, ondan sonra ibare cümle, imlâ edilecektir.
 - Hesap: Zihni ve uygulamalı bir hesap sorulmakta, uzunluk, hacim, istiab ve para karşılaştırmasına dair iki soru yöneltilmekteydi.
 - Coğrafya: Osmanlı memleketi ve beş kıtaya ilişkin bilgiler sözlü sınavda sorulmaktaydı.
 - Tarih: İslâm tarihi ve Osmanlı tarihine dair bilgiler sözlü olarak istenmekteydi.

Darülmualimat'a Öğrenci Kabulü

- ▶ Darülmualimat'a kız rüşdiyesi mezunlarından ve bilgisi yeterli görünenlerden öğrenciler alınacağı ilanda ifade edilmekteydi. Okula kayıt olmak isteyen olursa ilan tarihinden itibaren on gün içerisinde başvuruda bulunmaları istenmişti
- ▶ Darülmualimat'a girmek isteyenler sıbyan veya rüşdiye mektebi şehadetnamesi gösterecekler, bu durumda sınavsız darülmualimata girebileceklerdi.
- ▶ Şehadetnamesi olmayanlar ise, bir mümeyyiz heyeti huzurunda sınav olunarak aldığı puana göre darülmualimatın iki şubesinden birine kabul edileceklerdi.
- ▶ Mezunlar kız sıbyan mekteplerinde muallimelik yapacaklardı.
- ▶ Darülmualimatın sıbyan şubesi mezunları isterlerse darülmualimatın rüşdiye şubesine devam edebileceklerdi. Tayin olunan öğretmenler beş sene görev yapması gerekiyordu ve beş seneden önce görevinden ayrılmak isteyen olursa öğrencilik sırasında aldığı maaşı geri vermek mecburiyetinde kalacaktı

TAŞRADAKİ ÖĞRENCİ SAYILARI

Okulun Adı	1899-1900	1900-1901	1903-1904
Edirne Darülmuallimini	25	45	68
Adana Darülmuallimin	3	2	10
Ankara	10	10	17
İzmir	21	26	28
Bursa	20	-	45
Diyarbakır	9	9	10
Selânik	47	71	53
Sivas	9	18	21
Trabzon	5	46	25
Kastamonu	6	6	7
Konya	7	7	80
Manastır	2	2	19
Yanya	8	-	21
San'a	-	40	15
Ta'az	-	-	25
Bağdat	-	-	42
Kosova	-	-	4
Debre	-	-	20
Trablusgarb	-	-	11
Musul	-	-	20
Toplam	171	282	571

- her geçen yıl darülmualliminlerde eğitim gören öğrencilerin sayısı artmaktadır.
- Öğrenci sayıları darülmualliminlerin potansiyellerini göstermesi bakımından önemlidir ve bu verilerden yola çıkarak darülmualliminlerin kapasitesi anlaşılabilecektir.

Tablo 74. Vilayet Darülmualiminlerinin Her Birindeki Öğrenci Sayıları (1910 Senesinde)⁶³³

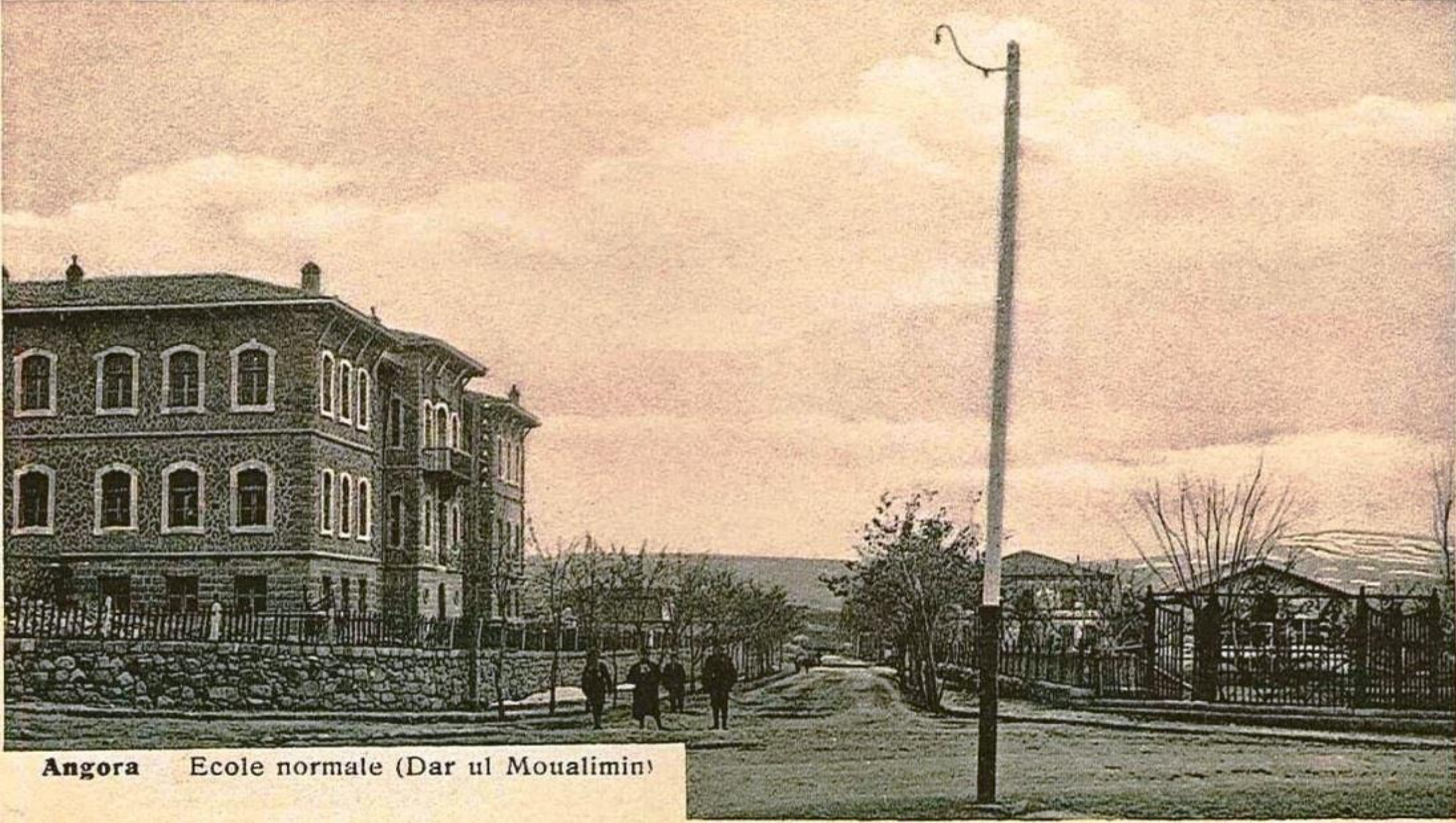
Vilayetin İsmi	Okulun Bulunduğu Yer	Okulun Mevcut Talebesi
Kosova	Üsküp	186
Konya	Konya	136
Ankara	Ankara	96
Diyarbakır	Diyarbakır	78
Edirne	Edirne	95
Manastır	Manastır	92
Kastamonu	Kastamonu	90
Sivas	Sivas	80
Bitlis	Bitlis	49
Bağdat	Bağdat	100
Adana	Adana	100
Hüdavendigâr	Bursa	
Suriye	Şam	96
Aydın	İzmir	150
Selanik	Selanik	150

Trabzon	Trabzon	91
Mamuretülaziz	Elazığ	32
Van	Van	92
Musul	Musul	46
Basra	Basra	22
İşkodra	İşkodra	73
Erzurum	Erzurum	67
Manastır	Debre	
Yanya	Yanya	29
Halep	Halep	92
Halep	Antep	
Beyrut	Beyrut	50
Trablusgarp	Trablusgarp	9
Yemen	Sana	26
Medine	Medine	21
Bingazi	Bingazi	3
Karesi	Balıkesir	35
Toplam		2.182

Taşra Darülmuallimatlarının Kuruluşu

- ▶ Darülmuallimatların Anadolu'da açılmaya başlaması ise, II. Meşrutiyet'in ilanından altı sene sonrasında gerçekleşebilmişti.
- ▶ İstanbul dışında Edirne, Bursa, İzmir gibi vilayetlerde darülmuallimat 1914-1915 eğitim öğretim yılında açılmış,
- ▶ Konya Darülmuallimatı ise, 1915-1916 senesinde eğitime başlamıştı. Konya Darülmuallimatı'nda eğitim ilk olarak Mevlana türbesi civarı Hacı Fasihzade Memduh'un evinde yapılmakta iken, 1924 senesinde şu anki rektörlük binasına taşınmıştı.
- ▶ Bursa'da ise, 1917 senesinde darülmuallimatta eğitime devam edildiği kaynaklardan anlaşılır. Fakat 1919-20 ders yılında meclis i umumi üyeleri tarafından okulun kapatılması kararı alınmıştı(Taşer,2010;332).

- ▶ Ankara'da İnas İbtidai mektebine muallim yetiştirmek üzere merkez vilayette bir darülmuallimat açılmasına 1910 tarihinde karar verilmiş, Ankara'da darülmuallimata olan ihtiyaç Vilayet Genel Meclisi'nde görüşülmüştür. Bu merkezde de darülmuallimat daha sonraki tarihlerde kurulabilmişti.
- ▶ Aydın'da 1919 senesinde darülmuallimat'ta eğitim verilen merkezler arasındaydı.
- ▶ Kastamonu'da da darülmuallimat açılmış, fakat 1923 senesinde kapanmıştı. Menteşe ve Balıkesir'de darülmuallimat eğitimi veren merkezlerdendi ve bu merkezlerde bayan öğretmen adayları yetiştirilmekteydi.
- ▶ Edirne'de 1919 senesinde darülmuallimatta eğitim verildiği arşiv vesikalarından anlaşılmaktadır.
- ▶ Adana'da 1916 senesinde darülmuallimatta eğitim yapılmaktadır.
- ▶ Muğla'da açılan Darülmuallimat ise 1918 senesinde yatılı hale getirilmiş.
- ▶ Halep'te de Darülmuallimat 1915 senesinde açılmıştı(Taşer, 2010;333)

Angora Ecole normale (Dar ul Moualimin)

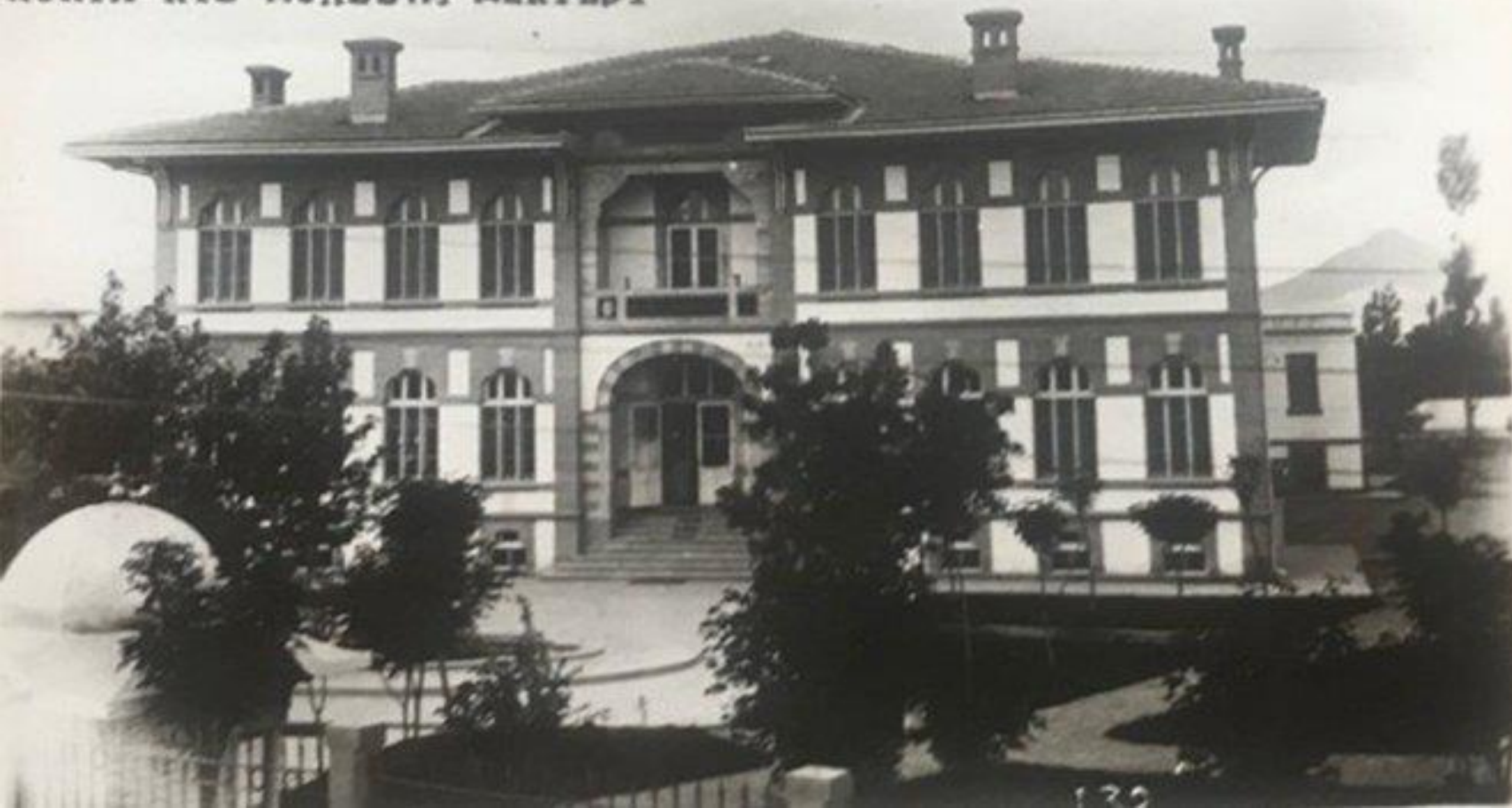

Çapa darülmüallimat

Erzurum darülmualimin

KONYA-KIZ MUALLİM MEKTEBİ

قونية - اكله معلم كائتي
Konia - Ecole normale
d'instituteurs.

قونيه - اكله معلم كائتي

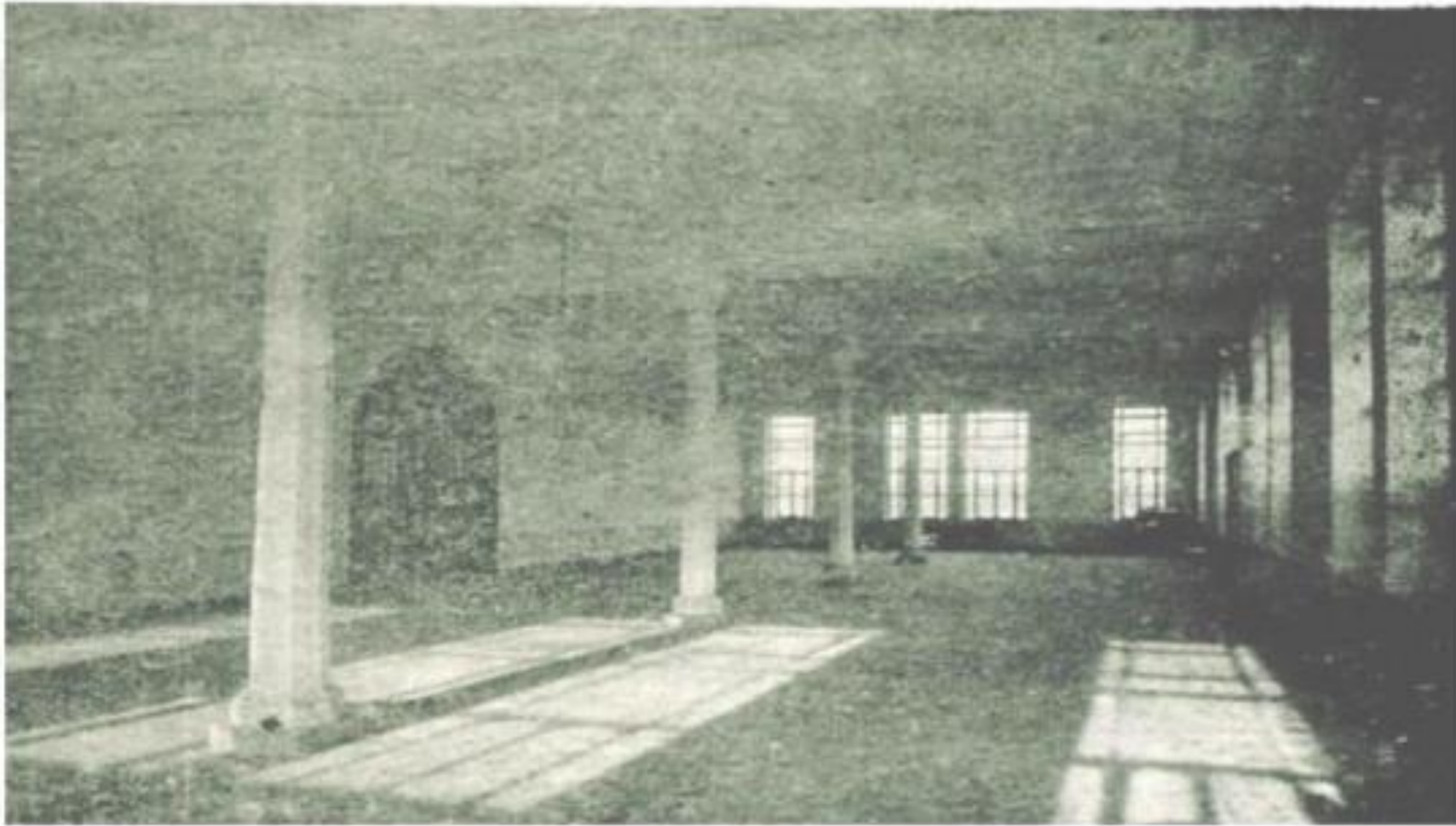
23. 2. 1929 cumartesi...

İsmail: ertek muallim
mehtab: vasat cephesi

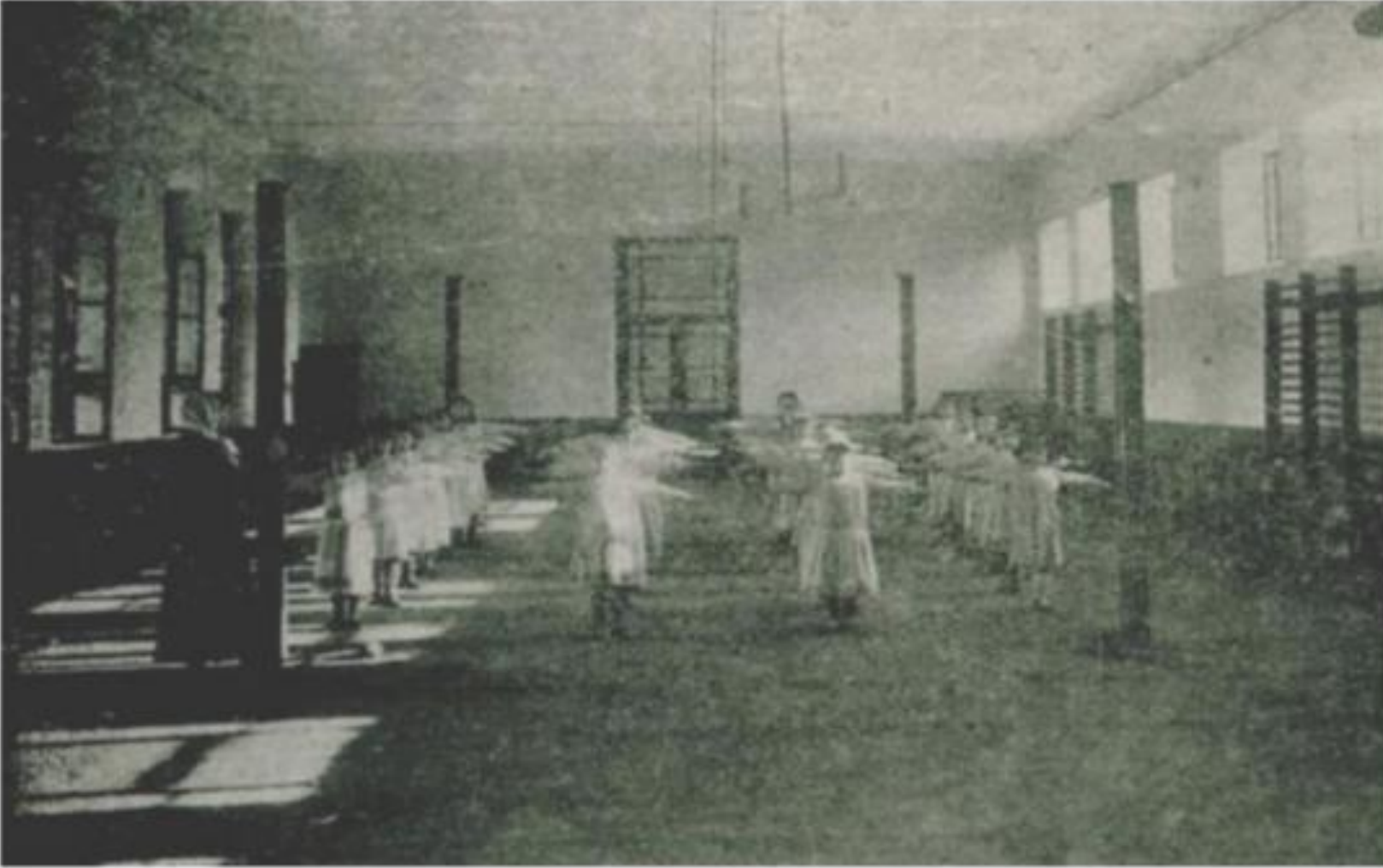

Trabzon darülmüallimin

Şekil 4.4. İstanbul Darülmüallimatı'nın İçten Görünümü.¹²⁴

(Çiçek,2022:29)

Şekil 4.5. İstanbul Darülmüallimatı'nda Küçüklerin Beden İdmanları.¹³⁶

(Çiçek,2022:31)

Şekil 4.7. Cumhurbaşkanı Atatürk, Adana İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nde El Sanatı Çalışmalarını İzlerken (19 Kasım 1937)¹⁹⁰

(Çiçek,2022:43)

Şekil 4.8. Cumhurbaşkanı Atatürk, Adana İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nde (19 Kasım 1937).²⁰⁰

(Çiçek,2022:45)

ÖĞRETMENLİĞE GEÇİŞ

- Darülmualimin mezunları göreve atanırken başarı dereceleri ve sıraları göz önünde bulundurulmaktaydı. Boş kalan öğretmenlik kadrosuna atama yapılmak istendiğinde, dönemin resmi gazetesi olan Takvim-i Vekayi’de yapılacak atamaya ilişkin ilan yer alıyordu.
- Takvim-i Vekayi’de 1913 senesinde maarif nezareti tarafından verilen ilanda “*Darülmualimin şهادetname veyahut ehliyetnamesine haiz ve elyevm açıkta bulunan muallimlerden Ankara vilayeti dâhilindeki mekâtib-i ibtidâîyeye hazineден mahsus ücret, üçer yüz kuruş maaş ile tâlib olanların tedrisat-ı ibtidâîye idaresinin birinci şubesine müracaat eylemeleri*”

MUALLİM VE MUALLİMELERİN VAZİFELERİ

- Muallim ve muallimeler mektebe geldiklerinde başka başka kendilerine tahsis edilmiş olan odalara gidip daimi muallimelerden maada bilümle muallimin ve muallimat evkat-ı ders cedvellerinde tayin olunan ders zamanları havale etmezden evvel katiyen dershanelere giremezler. Kezalik, dersin hitamı ilan ve ahbar olunmadıkça ve dershaneye müdire veya muavine veya mübaşire veyahud hizmetçi gelmedikçe dershaneleri terk edemezler.
- Muallim ve muallimeler her derse girdikçe defter-i mahsusunda tayin edilen mahalde imzalarını koymaya mecburdur. Vaz-ı imza etmeyenlere ve nihayet on dakikadan ziyade gecikenlere ve vaktinden evvel çıkanlara o derse gelmemiŒ nazarıyla bakılacağı gibi geç gelmeyi, önce çıkmayı alışkanlık edenlere badel ihtar maaŒlarından bilhesap tevkifat icrasıyla mukabele olunur.

- Derse gelmeyecek muallim ve muallime ders zamanından evvelce ve nihayet gelecek derse kadar mekteb idaresine ihbar-ı keyfiyete mecburdur.
- izar-ı meşruanın mektep idaresince Çayan kabul bir surette ispat olunması icab eder.
- Bir mazereti meşrua 1 ayda nihayet 3 defa derse gelmeyen muallim veya muallimelere müstafi nazarıyla bakılıp yedlerine diğerleri tayin kılınır.(İlikli,2010)

KAYNAKÇA

- Şanal, M. (2009). “Osmanlı imparatorluğunda kız öğretmen okulunun (darülmualimat), kuruluşu, okutulan dersler ve kapatılışı (1870-1924)”. *OTAM*, (26):222-244.
- İlikli, Y. (2010). *Osmanlıdan cumhuriyete öğretmen yetiştirme sorunu (darülmualliminden ve darülmuallimatlardan öğretmen okullarına)*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Taşer, S. (2010). *Tanzimattan cumhuriyete modernleşme sürecinde öğretmen yetiştiren kurumlarda eğitim yönetimi ve denetimi*. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Akyüz, Y. (2006). “Türkiyede öğretmen yetiştirmenin 160. yılında darülmualliminin ilk yıllarına toplu ve yeni bir bakış”. *OTAM*, (20):17-58.
- ÖZTÜRK, C. (1993) "DÂRÜLMUALLİMÂT", TDV İslâm Ansiklopedisi, C.8, ss.549-550, <https://islamansiklopedisi.org.tr/darulmuallimat>

- Çiçek, F.O. (2022). *Atatürk dönemi'nde (1923-1938) kadın öğretmen yetiştirme*. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun